

“Droschak”

ORGANE

de la Fédération

Révolut. Arménienne.

ԴՐՈՇԱԿ

Adresse :

Rédaction du “Droschak”

GENÈVE (Suisse)

“ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԳԱԶՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ” ՕՐԳԱՆ

ՏԵՐՐՈՐԻՍՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դաշնակցութեան Բաղէշի Կօմիտէի որոշումով մահ-
ւան դատապարտեցան՝ **ԳԵՈՐԳ ՊԱԳԱՍԵԱՆ, ՍՈՒՐԱՅ**
էֆ. և Նշանաւոր մատնիչ ԽԱՉՕ:

Առաջին երկուքը զարնեցան ու չստեղծեցան, իսկ
երրորդը անմիջապէս փչեց շունչը հրացանի երկու
հարածներու տակ:

Բաղէշի մէջ նոր յուլումներ կան: Աղբիւրի դէպ-
քէն ետքը ձերբակալութիւններ եղած են հայերուն ու
տաճիկներուն մէջ:

Մանրամասնութիւններն առաջիկայիւ:

Ք Ա Լ Է

Եւրոպական խաղաղութիւնը վրդովելու սպառնա-
ցող վերջին մեծ տագնապին՝ Թիւրք-յունական պա-
տերազմին ամենէն մեծ ելեւեջներուն միջոցին՝ երբ
ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը գլուխ կը կոտրէր բան
մը հասկնալու Հելլենականութեան այդ յմահաբեր
ոստիւնէն, երբ եւրոպական դիւանագիտութիւնը աչ-
քերը չորս բացած զբաղւած կը թւէր մէկ բանով՝
եթէ չէր կարող երկու կռուողներն իրարմէ բաժնել,
գէթ մէկ ուրիշն ալ նոյն ասպարէզը չմոցնէր—յան-
կարծ լուր մը հրապարակ նետեցաւ:

Ռէյթերի գործակալութիւնը մայիս 9-ին կը հե-
ռագրէր՝ թէ Եւրոկիոյ Բնիչ յանձնաժողովը ճանչցած էր
14 մահադատեցողութիւնը յանցապարտութիւնը Եւրոկիոյ
ջարդին մէջ և դատապարտած էր անոնցմէ 6-ը մահ-
ւան և միւսները բանտարկութեան—մէկը՝ 15 տարւան,
հինգը՝ 10 տարւան, մէկը՝ 7 տարւան, մէկը՝ 2 տարւան:

Ուրախառիթ անակնկալ մը եղաւ այս լուրը կարգ մը
մարդոց համար, որոնց արդէն պակսած էր երեւոյթ մը
դատելու կարողութիւնը. առերեւոյթ անմիջական՝ իրա-
պէս պատահական դէպքեր իրարու հետ շղթայելով,

ամենէն անհեթեթ եզրակացութիւններու յանգած էին
հայ Յեղափոխութեան ընթացքն ըմբռնելու իրենց
փորձին մէջ: Այդ փորձը ցոյց տուաւ, որ մէկ բան մը
միայն պէտք էր իրենց. ապահովել իրենց համար ան-
դորր կեանք մը, ինչ գինով ալ որ ըլլար, նոյնիսկ ժո-
ղովուրդին արիւնին գինով:

Իսկ հիմա Եւրոկիոյ դատաւճիռներուն իրենց այդ
գնահատումը ակներեւ հակասութիւն մը ի յայտ կը
բերէ. մէկ կողմէն կը մոռնան, որ այդ Բնիչ յանձ-
նաժողովին գոյութիւնը և դատաւճիռներուն արձակումը
կը պարտին հայ Յեղափոխութեան,—որ չեն ուզեր
ճանչնալ,—և միւս կողմէն նշանաւոր թւական մը կը
կարծեն ողջունել, առանց նախընթացներու հետ բաղ-
դատութեան դնելու հոգը իրենց վրայ առնելու. կը
բաւէ, որ գլուխին չյոգնի:

Եւ արդարեւ մինչ այս կարգի մարդոց մէկ մասը
տիրող կարգերու դէմ՝ բողոքելու ոչ պէտքն ու ոչ
հնարաւորութիւնը կ'ընդունէր, մինչ միւս մասը յեղա-
փոխութեան ընթացքը վէպերու մէջ ընդլայնած յա-
տակագծերու համեմատ իրագործւած կ'երեւակայէր տես-
նել, առանց իր գլխուն մէկ մազն իսկ զոհելու,—
բերանին բաց՝ սարսափած մնացին, երբ վարդապոյն
երազներու տեղ՝ արիւնին կարմիրն էր, որ եկաւ իրենց
ոչխարային աչքերը շմորելու, արիւնին հոտն էր, որ
դա՛ն իրականութիւնը յիշեցնելու եկաւ իրենց:

Սիրուն բառ էր ազգասիրութիւնը և, ասոր շնորհիւ,
յեղափոխութիւնն ալ բայց արիւնը... չէր նախատես-
ւած իրենց հաշիւներուն մէջ:

Եւ... ետ ետ քաշեցան:

Բնական էր այդ ըմբռնումը. քաղքեցիին և մանա-
ւանդ պոլսեցիին համար,—որ իր ափին մէջ՝ ունէր ա-
մենազօր դրամը տիրող կարգերու քաօսին մէջ ուզածին
պէս առագաստելու,—հայրենիքի անկախութեան խնդիրը
շատ շատ, հոգիի երկրորդական պահանջ մըն էր, տես-
չիկ մը միայն:

Աղոնք, այդ պարոնները, որ իրենց ժողովուրդին ա-
ռաջնորդներն ըլլալու յաւակնութիւնն ունէին՝ այնքա՛ն
տգէտ, այնքա՛ն կարճատես գտնեցան, որ չկրցան տես-
նալ թէ փորը-կուշտերու ցնորքը չէր Անկախ Հայաս-
տանի գաղափարը, այլ հայ գիւղացիին անասնական-
ստրկական դարեւոր կացութեան անխուսափելի հետե-

ւանքը: Թէ հայուն և կառավարութեան փոխադարձ յարաբերութիւններուն ընդհարումն ու լարումը իր որոշ չափն ունէր և անդրադոյն պրկումը աղէտ միայն կրնար յառաջ բերել:

Մարգարէ ըլլալու հարկ չ'կար. դանակը ոսկորին հասած էր և խզումը արիւնահեղ եղաւ:

Իսկ այդ կոյրերը, որ իրենք զիրենք առաջնորդ կը կոչէին, որ հեռուէն ականատես եղած էին այդ խզումին, սկիզբը՝ իմաստասերի ձեւեր առնելով չզարմանալ կեղծեցին. ըսին թէ կեանքի օրէնքն էր ադ: Ի՞նչ վնաս է թէ առանց իրենց մասն արիւնեղու աւելի բարձր ամոռներու վրայ բազմէին—իրենց յոյսն է այդ—իրերու այդ նոր կացութեան մէջ:

Բայց... արիւնի հոսանքը երկնցաւ, լայնցաւ և ոչ թէ անոր ցատկաւորութիւնը, այլ ասեղ հոսանքները համայնասփիւռ ծածկեցին ամէնքը: Այդ կարծեցեալ առաջնորդներէն շատերն ալ խեղդւեցան հոն. և այն ատեն, այն ատեն է, որ սկան լսելի պողտութիւններ, թէ յեղափոխութիւնը այդպէս չպիտի կատարուէր, այդչափ արիւն պէտք չէ՛ր որ թափուէր... Տխմարե՛ր. կարծեցին թէ յեղափոխութիւնը փիլաւ եփելու պէս կարելի էր պատրաստել ուզած վայրկեանին, և թէ իրենք իրենց ձեռքերով ու կռնակներով պիտի բաւէին թուր մը կանգնեցնելու դարերով լծացած այդ ուժերուն դէմ:

Եւ յուսահատ, սպրդած այդ նախճիրներուն առջև, իրենց ողորմելի հոգեկան ուժին վերջին մասնիկն ալ կորսնցուցած՝ կորուսած համարեցին նաև ամէ՛ն բան հայութեան համար, ճիշտ այն վայրկեանին, երբ Հայկական խնդիրը կը դուրս այնպիսի հաստատ գետնի մը վրայ, ուր դեռ երբեք գտնւած չէր:

Այո՛, մինչ Թիւրքիան և ամբողջ Եւրոպան ա՛լ ուժասպառ կը կարծէր հայ Պրոմէթէոսը այնքան արիւնահոս վերքերէն ետքը, մինչ յաւէտ կամ գոնէ ընդերկար դադրած կը համարէին անոր սարսեցուցիչ ջղաձգութիւնները գերութեան դարեւոր շղթան խորտակելու, յանկարծ օր մը, պատմական արիւնոտ օր մը՝ Սասունի դիւցազնական ընդդիմութեան տարեգրածին, կրակէ հոսանք մը տեսան պտուտքիլ այդ արիւնաբամ կարծւած Հսկային երակներուն մէջ, և անոր կռուիին տակ փշուած շղթային շեկացած կտորները իրենց բնակարաններու անդորրութիւնը խանգարելու եկան: Ջարմանքին շուտով յաջորդեց խոր մոմտուր մը Հսկային անսպառ և մշտանորոգ կորովին ի տես. արհամարհանքը որ արգահատանքի փոխած էր, յարգանքի տեղի տաւ. և խորհեցան, որ շատ աւելի խելօք բան մը ըրած պիտի ըլլան եթէ շոյեն ու փայփայեն Հսկան, թեթեւեմն իր շղթաները, քան թէ անտարբեր գտնւելով՝ անախորժ անակնկալներու ենթարկին:

Այդ օրէն նպաստաւոր շրջան մը սկսած էր Հայկական խնդրին համար:

Իսկ այդ կարգ մը պարոնները փոխանակ կատարւած

իրողութիւնն ընդունելու, չուզեցին ճանչնալ ժողովրդական Շարժումին այդ հետեանքը, որպէսզի խոյս տան շաղկեղէ իրենց պատկանած մասը ժողովրդին բռնէն:

Բայց Եւրոպիոյ հեռագիրը առերեւոյթ փոփոխութիւն մը յառաջ բերաւ ադոնց կացութեան մէջ: Սթափելով իրենց թմրութիւնէն՝ վրայ ինկան այդ լուրին, իրենց ի նպաստ շահագործելու համար: Երկսայրի սուր մը եղաւ հիմա այդ լուրը իրենց ձեռքին մէջ. հեռագրին կարեւորութիւնը չափազանցեցին մէկ կողմէն համակիր ցոյց տալով իրենք զիրենք ժողովրդական շարժումին, որուն միայն կը պարտինք այդ դատաւճիռները,—մեղմել ուզեցին այն պաղութիւնը, որ արդէն իր վերջին աստիճանին հասած էր իրենց և ժողովուրդին սուտը մեծամասնութեան միջև,—որպէսզի միւս կողմէն նոյն զէնքով հարւածին Շարժումը, ըսելով թէ՛ ա՛լ դադրեցնելու է յեղափոխական ամէ՛ն խլրտում և սպասելու է հետեանքներուն, որ այնպիսի փայլուն մը սկզբնաւորութիւն մը ունեցաւ արդէն Եւրոպիոյ դատաւճիռներով:

Մինչ, կ'ըսեն այդ պարոնները, դեռ երկու տարի առաջ Սասունի կռիւէն ետքը երկար ու ձիգ ամիսներ անցան, մինչև որ եւրոպական Յանձնաժողով մը կըրցաւ երթալ ջարդերուն վայրը նահատակներուն... ոսկորներն համբլուս. մինչ անկէ ետք ճիւղալային անտարբերութեամբ չլսելու կուտային հողալաւոր նահատակներու աղիողորմ աղաղակները Փոքր ու Մեծ Հայքի բոլոր անկիւններէն—տեսէ՛ք, հիմա, Եւրոպիոյ ջարդին լուրը առնւածին պէս, թիւրք-յունական պատերազմին ամէնէն տաք միջոցին Գինիչ յանձնաժողովը արդէն ջարդին վայրն էր, աղէտը հետազօտելու: Եւ մինչ Ֆրանսական դեսպանին, խեղճ Գամպոնին, հոգին բերանն եկաւ, մինչև կըցաւ Հայր Սողմաթօրի սպանիչը, Մազհար, դատարանէ դատարան քշելով՝ Արաբիա տքսորել տալու յաջողիլ. մինչ շատ աւելի քստմնելի զոհակոյտերու հեղինակները գաւազանի հարւած մը անգամ չկերան—Եւրոպիոյ Յանձնաժողովը դեռ ամիս մը չանցած՝ իր աեսակին մէջ բոլորովին նոր ու ապշեցուցիչ վճիռ մը լոյս-աշխարհ բերաւ՝ մահաւոր դատաւճիռը «միւսիւլմանին» դէմ «կեաւվուրն» սպաննելուն համար:

Այդ առարկութիւններն ընող և միայն յոյսերով պարարտող պարոնները մտցան, որ Թիւրքիոյ համար խոստում բառը, ինչպէս նաև օրէնքը, յիշողութիւն չունի: Ինչե՛ր չխոստացան. յիշե՛ք միայն, որ Մուստաֆային ալ պիտի պատժուէր, Մազհարն ալ, Պահրին ալ, Կարինի, Սասունի և միւս բոլոր ջարդերու հեղինակներն ալ, ամէնքն ալ: Օգոստոս 14-էն ետք Պոլսի Արտասովոր ատեանն ալ պիտի դատապարտէր ջարդին հեղինակները. բայց ի՞նչ ընէր, որ միայն հայեր գտաւ ամբաստանեալներու նստարանին վրան:

Ուրիշ օրինակ մը. դեռ վերջերս, պատերազմը տա-

կաւին չսկսած, Թիւրքիան Սերպիոյ խոստացաւ սերպական պատրիարքութեան մը հաստատումը Իսկիւպի մէջ (Հին Սերպիա՝ Մակիդոնիա)։ Սերպիան հաւատաց և խելօք կեցաւ Իսկ հիմա, որ պատերազմը արդէն վերջացած կը համարւի և ծանօթ է ռուսական ու աւստրիական դահլիճներու ըրած ճնշումը Պալքանեան տէրութիւններուն վրան, Թիւրքիան կը մոռնայ իր խոստումը և չլսում կ'ընէ Սերպիոյ պահանջները։

Գալով Եւրոպիոյ խնդրին, արդէն մայիս 9-էն առաջ Յաննաթողովը տւած էր իր վճիռը, անդառնալի, եթէ նայինք այն յայտարարութեան, որ Հանօթօն ըրաւ Փրանսական երեսփոխանական ժողովի ապրիլ 3-ի նիստի մէջ։ Բայց վճիռն գործադրութիւնն այնչափ ուշացաւ, որ Պոլսի դեսպանները մայիս 28-ին հարկ համարեցին այդ մասին ազդարարելու Բ. Դրան. պատասխան դեռ չկայ. այն ինչ ամիս մը անցած է արդէն։

Թիւրքիան ալ վարպետ եղաւ, փոթորիկի ատեն ծռիլ, տափակնալ, իսկ վտանգը անցնելէ ետք գլուխը տնկել.— իր սկզբունքն է։ Ալ ժամանակն է, որ մենք ալ օգտուինք անցեալի դասերէն և չխաբւինք այն խաղերէն, որոնք առաջին անգամ մեր գլխուն խաղցեւելու նորութիւնը չունին ալ։

Քիչ մըն ալ սկէպտիկ ըլլանք. եթէ Եւրոպիոյ դատավճիռները գործադրւին իսկ, միայն սա չափ հաւատանք, որ շատ ուշանալու չէ մեր խնդրին մասնակի լուծումը. բայց այս չափ միայն, ոչ աւելի։ Գիտնանք, որ Թիւրքը քայլ առ քայլ միայն տեղի պիտի տայ և եթէ մինչև իսկ միւսիւմաններ կախելու հարկադրւի ջարդի վայրերուն մէջ, նորէն պիտի ջանայ ճամբան դարձնել առաջին առթիւ. եթէ իր գլխուն չծածանի յեղափոխութեան կարմիր դրօշը միշտ սպառնագին՝ Դամոկլէսի սուրին պէս։

Տարակոյս չկայ, որ Հայկական խնդիրը նպաստաւոր վիճակ մը ստացաւ օգոստոս 14-էն ետքը. վճռական քայլ մը ընելու մտադրութիւնը ակներե եղաւ բարենորոգումներու գաղտնի ծրագրի մը մշակումով, որ առժամապէս յետաձգւեցաւ Սրետէի նորոգ ապրտամբութեան պատճառով։ Սրետական խնդիրը սուր կերպարանք՝ մը ստացաւ «հայկական ջարդերու սարսափին հետեանօք», եւ իր կողմէն ազդեց մեր դատին աւելի լայն և անաչառ ըմբռնումին։ Իսկ երկուքը միասին հայ-կրետական նոր շրջան մը բացին Արեւելեան խնդրին մէջ, իրարու հետ կապւած կացութեան ընդհանուր գծերով։ Ուրիշ նոր և հզօր ուժ մը՝ Եւրոպայի հանրային կարծիքը, որ արդէն յուզւած էր վերջին հայկական դէպքերուն առթիւ, հետզհետէ աւելի բարձր սկսաւ լսել ընել տալ իր ձայնը։ Եւ այսօր, եթէ իրապէս միութարական ոչինչ չկայ Օսմանեան Հայաստանի մէջ, բայց քաղաքական տեսակէտէն նախելով երբեք այնքան լրջութեամբ ի նկատ առնւած չէ հայկական բարենորոգումներու խնդիրը, երբեք այն-

քան մօտալուտ կարծւած չէ համեմատական բարեւաւում մը մեր արդի կացութեան մէջ։

Բայց գերազանցապէս տենդային այս դրութեան մէջ, երբ հայ ժողովուրդը օրէ օր վերջնական լուծումի մը կ'սպասէ, որ չի գար,—որովհետեւ այդ խնդիրները այդքան շուտ չեն կրնար լուծուիլ— հայ ժողովուրդը ջանալու է պաշարելով դիտել քիչ մը, չգինովնալ. պզտիկ յաջողութիւններով և չչեղել ճամբէն։

Այդ յաջողութիւնները աննշան հանգրուաններ են, ուր շունչ միայն կարելի է առնել։

Հոգ, այդ հանգրուանին մէջ չի վերջանար անապատին աւազները. բայց հեռուն, սրատես և փորձ աչքեր կը նշմարեն դալարագեղ և ջրդի վայրերու ուրազածերը, որոնք ալ կրկնեւորութիւններ չեն հիմա . . .

Գիտեմ, եղբայրս, յոգնած ես, ուժասպառ, արեակէզ բայց աշխուժով առաջ նետէ արիւնշաղախ ոտքերդ մինչև հիմա եկած ճամբովդ, եթէ չես ուզեր մրկիլ ու ոչնչանալ անապատին աւազներուն մէջ. ժիր եղիւ. հեռուն ովասիսները կ'երևին, իսկ անկէ անդին Անապատին վերջն է արդէն։

Քալէ՛, հայ ժողովուրդ, քալէ՛. տասնուչորս տարի այդ ճամբով քալցին յոյները. Տասնուչորս տարի. և այսօր խեղճերը ճամբուն մէկ մասը նորէն պիտի սկսին։ Իսկ դուն, հայ եղբայր, ե՞րբ ճամբայ ելար . . . քալէ՛ . . .

ՆԱՍՏԱԿ ԲԱՂԵՇԻՑ

(ԴԻՊԼՈՄԱՆ ԽՈՒՍԻՍ ՄԷՋ)

31/12 մարտ 97

Վերջերս եւրոպական թերթերը հաղորդեցին հեռագրով, թէ Բաղէշի մէջ յեղափոխականներ երևան եկած և խառնակութիւններ տեղի ունեցած են։—Ահա այդ դէպքին մանրամասնութիւնները։

Դեռ 1895 թ. աշունին լիրք սուլթանի պինտրներուն և համառականներուն սարսափ ազդող և Խլաթի քանի մը գիւղերը փառաւոր կռիւներով փրկող, պահպանող Աղբիւրը՝ իր «Դաշնակցական» փոքրիկ խմբով կը մնար այդ կողմեր, ժողովրդի մէջ։ Այդ խումբի նշաւաւոր կռիւներու մասին շատ քիչ բան դուրս եկաւ լոյս աշխարհ և գրեթէ ոչինչ։

Թողնելով այդ մասին գրել մանրամասն ուրիշ անգամ, կը պատմենք այժմ վերջին դէպքերու մասին։

Աղբիւրին ծանօթ, յանդուգն և համարձակ գործունէութիւնը ժամանակի պահանջներու համաձայն՝ ստեղծած էր իրեն համար բարեկամներ և թշնամիներ. քիւրտներն իրենց ատամները կը կրճտէին և կառավարութիւնը պատրւակ մը կը փնտռէր իր աչքի փուշը դուրս քաշելու։ Աղբիւրի ընկերներէն ուխտազանց Պողոս և Վարդանեան Գրիգոր նպաստեցին կառավարութեան

այդ միտումներուն: Երկու-երեք անյաջող փորձերէն ետ-
քը քիւրտերու և կառավարութեան կատաղութիւնը
վերջին աստիճանի հասած էր, երբ յանկարծ մէջտեղ
ելաւ Վարդանեան Գրիգորը և ծանօթ մարդոց ցանկ
մը ներկայացուց Խլաթի գայմագամին, ցոյց տալով, որ
անոնք բռնելու ամենայնարժար ժամանակն էր արդէն:

Խլաթի գայմագամը կանչեց 30 զինուոր և խիստ
հրահանգներ տալով ճամբու դրաւ դէպի Թեղուտ և
Սոխորդ, որպէսզի նախ ջանան հանդարտութեամբ, ա-
ռանց ձայնի, ձերբակալել ծանօթ մարդիկ, հակառակ
պարագային՝ գործ դնել բռնի ուժ և մեռնիլ կամ
մեռցնել:

97 փետրուար 27-ին, հինգշաբթի գիշեր, պաշարե-
ցաւ Թեղուտ գիւղը և անցուդարձը կտրեցաւ: Հարիւ-
րապետը կանչեց Գրիգորի ցոյց տւած մարդիկը և ամե-
նախիստ կերպով ծեծելով պահանջեց Աղբիւրը յանձնել
իրեն, սպառնալով այրել և քանդել ամբողջ գիւղը:
Այդ փորձը անյաջող անցաւ, սկսան խուզարկել գիւղը,
բայց նորէն իզո՛ւր. որովհետեւ Աղբիւրը քիչ առաջ
արդէն մեկնած էր գիւղէն:

Քանի մը մարդոց ձեռք ու ոտք կապելով՝ զինուորնե-
րուն մեծ մասը Թեղուտ մնացին և քանի մը հոգի ան-
ցան Սոխորդ գիւղը, հրահանգ ստանալով հարիւրապե-
տէն՝ պէտք եղած ատեն հրացան արձակել, որ իրենք
անմիջապէս հասնին:

Բայց Աղբիւրի անկեղծ սէրը դէպի ժողովուրդը,
փրկեց զինքը: Թեղուտի ընկերներէն ազնիւ երիտասարդ
մը մահը աչքն առած, յաջողեցաւ գիշերով դուրս
ձգել ինքզինք շղթայի մէջէն և հասնիլ Սոխորդ գիւղը,
ուր հանգիստ, անտարբեր կը քնանար Աղբիւրը: Զին-
ւորներէն առաջ գիւղը կը հասնի այդ անձնէր տղան:

Արշալոյսին դեռ խոր քունի մէջ էր Աղբիւրը, երբ
իր սենեակի դուռը զարկին ողբաձայն կանչելով. «Արթըն-
ցի՛ր, սիրելի եղբայր իմ, արթնցի՛ր, զենքերը վրադ ա՛ռ,
թշնամիներդ քեզ բռնելու եկան»:

Քաջասիրտ Աղբիւրը զենքերը կապեց և առիւծի նը-
ման մոնչելով դուրս թռաւ կառավարութեամբ: Զինուոր-
ները վրայ հասան. առաջին հրացանի ձայնէն Թե-
ղուտի զինուորներն ալ պատրաստ էին Սոխորտի մէջ:
Սկսաւ կռիւը, երկու կողմէն կարկուտի նման գնդակներ
սկսան թափուիլ իրարու վրայ: Հսկայ Աղբիւրի բա-
զուկները չյոգնեցան և երբեք երես չդարձուց իր
թշնամիներէն: Արշալոյսին ժամ 1¹/₂-էն (ը. թ.) մին-
չեւ գիշերուան ժամ 2-ը տեւեց կռիւը: Աղբիւր մէն-մի-
նակ կը խրոխտար ու կը ծփար ներքովի բարձունքնե-
րուն վրայ, ուր ձմեռ ժամանակ թռչունն իսկ չկրնար անց-
նիլ. ձիւնը 5-6 արշին թանձրութեամբ կը ծածկէ այդ
լեռը: Անօթութիւնը, ցուրտը, և սարսափելի ձիւնը,
որու մէջ խրւած էր զրեթէ մինչև գլուխ. ասոնց հետ
և սոսկալի կռիւը բազմաթիւ զինուորներու դէմ ու-
ժասպառ ըրին Աղբիւրը. մինչև որ ստիպւած եղաւ իր
շալվարն ու վերարկուն ալ վրայէն ձգել: Այդ ժամա-
նակ կարծես գերբնական ուժ մը օգնութեան հասաւ
այդ միտաւորիկ հերոսին և վճռելով այնուհետեւ ուղ-
ղակի սպաննելու նպատակով կռիւի, դարձաւ և յան-
դիմանելով պոռաց զինուորներուն. «Ամօթ ձեզ, որ
այդչափ բազմութեամբ ետեւէս ինկած էք: Տեսա՞ք, թէ
որքան փամփուշտներ վառեցի ձեր դէմ, բայց նպատակ
չունէի սպաննելու ձեզ, սակայն քաջ գիտցէ՛ք, մինչև

վերջին շունչս, ցորճափ արիւնը կը դառնայ երակնե-
մուս մէջ, ձիգ պիտի թափեմ ալ սպաննելու ձեզ, տես-
նենք ձեզմէ ո՞րը պիտի կրնայ ազատուիլ իմ գնդակ-
ներէս»:

Այդ ատեն թանձր ամպ մը եկաւ ծածկեց ներ-
քովը և իր թևերուն տակ առաւ հայրենիքի հարա-
պատ զաւակ հայ հերոսը:

Թշնամին տեսնելով, որ այս անգամ պղքս պիտի
չխնայէ իրենց և իր խօսքերու համեմատ կըսկսի սաս-
տիկ կրակ տեղալ անշեղ կերպով, հարիւրապետը կը
պոռայ իր զինուորներուն. «Դարձէ՛ք, դարձէ՛ք, այս մար-
դը մեզմէ մէկը չթողուր»: Զինուորները թուլցած՝ ետ
կը դառնան ամօթաբար:

Իսկ առիւծասիրտ Աղբիւրի աչքերը ձմեթ (ձիւնա-
հար) դառնալով քրտիկքի մէջ կը ընցի և կը գոցի
գրեթէ: Ամպերու մէջէն Աղբիւրը սլացաւ ու անցաւ,
ազատ է այժմ, ի մեծ սփոփանք իր բոլոր ընկերնե-
րուն, որոնք իր հոգու չափ սիրելի են իրեն:

Կառավարութիւնը Բաղէշէն և Խլաթէն զօրքեր քա-
չեց և սկսաւ ամէն կողմ խուզարկութիւններ ընել:
Նաւերը խիստ հսկողութեան տակ դրեցան, որպէսզի
Աղբիւրը չկրնայ անցնիլ ուրիշ կողմեր: Ճանապարհնե-
րը բռնեցան, սակայն այդ բոլորը կ'ոչնչանան ժողովուրդի
ուժի առջև: Ժողովուրդը գիտէ պահպանել իր զաւակը:

Յիմար զինուորներ, Դատուանէն ներքովի կը նային
և անոր բարձունքներուն վրայ սև կէտեր նշմարելով՝
սարսափահար ցոյց կուտան իրարու ըսելով՝ «Պագ,
կեափուր նէ՛րէտէ տուրմուշտուր» (նայէ՛, անհաւատը
ո՛ր կեցած է):

Աղբիւրէն պարտւած զինուորները գիւղ դարձած ա-
տեն հերոսաբար (°) կը յարձակին անոր տան վրայ,
Աղբիւրի մեծ եղբայրը՝ Մխիթար և եղբօր տղան՝ Սօղօն
կը բռնեն և սաստիկ ծեծելով բանտ կը տանին, տանն
ալ ահագին փեսա կը հասցնեն:

Վարդանեան Գրիգորի մատնութեան զոհ գնացին
նաև քանի մը թեղուտցիներ և դատանցիներ:

ՆԱՄԱԿ ՄՈՒՇԻՑ

18/30 փետրուար 97

Տաճիկ կառավարութեան նպատակները բացարձակ
յայտնի են, ան միայն կը ջանայ ժողովուրդը սուտ
խոստումներով քնացնել ու խեղդել. իբր թէ բարենո-
րոգումներու ծրագիրը կ'իրագործէ, ժանդարմներ գրե-
լով, այս ու այն ձևի տակ մոցնելով, բայց միւս կողմէն
իր վայրենութիւններն ու գազանութիւնները ծայրայեղ
աստիճանին հասուցած է: Այժմ սուլթանը կը ցրէ
ամենուրեք զինուորներ, ոստիկաններ, միւստիւրներ և այլ
պաշտօնեաներ՝ պարզապէս ժողովուրդը կողպտելու
համար: Այս սովալուկ գազանները ո՛ր և է հայ գիւղ
մտած միջոցին, հարկ ժողովուրդ պատրուակով կըսկսին
ծեծել պատահողը, հայհոյել, գետինը քարշ բերել
և այն և այլն:

Վերջապէս հազար ու մէկ լըբութիւններէն ետքը կը
մտնեն տուները, դուրս կը քաշեն երկրագործի գանձը՝
այն է անոր եզն ու գոմէշը, կովն ու ոչխարը, անոր
օրական պարէնը, կորեկ կամ կըլիւլը, անոր քրքրւած

կապերու կամ անկողնի կտորը, ամենաչնչին գնով կը վաճառեն, ինչպէս ըսի, առանց նայելու մինչև անգամ, թէ արդեօք կառավարութեան այս ինչ կամ այն ինչ տուրքերէն մնացած տալիք ունին թէ ոչ: Երբ խեղճ գիւղացին զրկւած իր ամբողջ կարողութենէն՝ ճարահատ կը դիմէ կեդրոնական կառավարութեան, այն է միւթ-սարիֆին կամ կուսակալին՝ «Պորսէ՛, անհաւատ շո՛ւն, մի՛թէ մտադիր էք ապստամբիլ և պետական տուրքերը չվճարել», այս կ'ըլլայ վերջին պատասխանը. խեղճը յուսահատ տուն կը դառնայ միայն աչքերէն քանի մը կաթիլ արցունք կը գլորին և կարծես այդ արցունքի կաթիլներուն հետ կը մեղմանայ և իր անբուժելի վըշտահար սիրտը: Երկար տարիներու վայրագ խժոժութիւններու հետեանք ժողովրդի ^{3/4} մասը հասած է վերջին ծայր աղքատութեան, ստիպւած է մուրացկանութեամբ ապրիլ, մնացած մասն ալ ահա ոչնչացան, այսուհետեւ թող գազանը ուրախ ըլլայ, որ իր նպատակները կ'իրագործւին . . .

Այս ամենուն վրայ աւելցուր նաև սուլթանի սիրելի համտականներու, չէրքէզներու և թիւրք ամբոխին ըրած վայրագութիւններն ու բռնութիւնները: Արդեօք ի՞նչ ընէ խեղճ ժողովուրդը . . .

Թիւրք ամբոխը, չգիտեմ ի՞նչ երազներ կը տեսնէ, յանկարծ ժողովներ կ'ընեն, խորհրդակցութիւններ կը կատարեն հայ տարրը կոտորելու, ջնջելու համար, ըսկէ առ ըսկէ նոր կոտորածի, նոր արեան գետերու կըսպասւի, և այս ամենուն փոխարէն հայ տարրը ձեռնածալ նստած, իր վիճակի որոշումը թողած է բախտին. միջոց չունի ինքզինքը պաշտպանելու և կամ իր վիճակին վերջին որոշումը տալու համար, յուսահատական քայլ մը ընելու . . .

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

10/22 մայիս 97

Թիւրք-յունական պատերազմին պատճառաւ Տրապիզոնի թիւրք խուժանին կրօնական մոլեռանդութիւնը վերջին ծայր գրգռւած ըլլալով՝ քաղաքին քրիստոնեաներուն վիճակը բոլորովին անտանելի դարձած է. թիւրքերուն հետզհետէ տարած նորանոր յաղթութիւնները և եւրոպական տէրութիւններուն ստոր և գձուձ վարմունքը զիրենք այն աստիճանի հպարտացուցած են, որ կը կարծեն թէ իրենք այսուհետեւ իրաւունք ունին հայուն և կամ յոյնի վրայ միշտ բռնանալու, անոր ունեցածը կողոպտելու և անոր սրբավայրերը պղծելու: Հետագայ դէպքերը կը բաւեն հաստատելու մեր ըսածը:

Տրապիզոնէն մէկ ժամ հեռու կը գտնուի հայ վանք մը, ուր ամէն տարի նոր-Վիւրակէին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի քաղաքացի և գիւղացի խուռն բազմութեան ներկայութեանը: Սակայն, ինչպէս նախորդ տարի, այս տարի ալ երկրին ներկայ փափուկ վիճակին պատճառաւ այդ պատարագը յետաձգւած էր, կանխաւ ազգարարելով բոլոր գիւղացի և քաղաքացի հայոց. թիւրքերը անտեղեկ եղածէն, սովորականին համեմատ դարձեալ բաւական թուով գնացած էին նոյն տեղը. և կարգապահութեան պաշտօնեայ քանի մը զին-

ւորներ վանքին մօտիկը ուզած էին բռնաբարել 50-60 տարեկան հայ հովուհի մը: Երբ 60 տարեկան կին մը անգամ ենթակայ է թիւրքի մը անբարոյական ու զզւելի կիրքերուն, ընթերցողներուն կը թողում դատել մնացածներուն վիճակը:

Վիւրակէի երկու աղքատ հայ երիտասարդներ, մեծ պաքին մէջ, իրենց քաղցած ընտանիքներուն հաց ծաւելու համար մահը աչքերնին առած՝ կերթան շրջակայ յոյն ու թիւրք գիւղերը մանր մունր բաներ ծախելու համար, ինչպէս կ'ընէին ուրիշ տարիներ: Օրեր, շաբաթներ, ամիսներ կ'անցնին և անոնց մասին լուր մը չկայ. անոնց զաւակները, կիներն ու ծնողքները ի գո՛ւր կըսպասեն: Վերջապէս քանի մը օր առաջ խեղճերուն դիակները կը գտնուին գետի մը մէջ, յուսահատութեան մէջ ձգելով իրենց անօթի ու մերկ զաւակները և թշառ ծնողքները: Վր պատմեն թէ՛ անոնցմէ մէկուն կինը բոլորովին լքւած ու յուսահատ՝ գնացած է կառավարութեան դուռը և դառնակսկիծ աղաղակներով իր ամուսիւր պահանջած է: Խեղճ կին, որո՞ւ հոգ, որ ամուսինդ զարնւած է, և տղաքդ անօթի մնացած. սրբէ՛ այդ դառն արցունքներդ, դադրեցո՛ւր սրտածմլիկ աղաղակներդ. քու վայնասուններդ սագայելական ժպիտ մը միայն պիտի բերեն այդ ճիւղներուն արիւնամօր շրթներուն վրայ: Լեցւի՛ր դու ահարկու վրէժխնդրութեամբ, ներշնչէ՛ այդ սուրբ զգացումը քու մերկ ու թշառ զաւակդ՝ իր հօրը և քու ամուսնուդ արիւնին փոխարէն, արիւն պահանջէ՛ թշնամիին արիւնը. ան է միսթարութիւնդ:

Երկու երեք շաբաթ առաջ Բլաթանայի մէջ յոյնի մը տուն խուզարկեցին, ուր իբր թէ զէնք պահւած ըլլար, սակայն ոչինչ չգտան:

Տեղին Խօլօմանա գիւղին թիւրքերը լսելով, որ իրենց դրացի յոյնը 50 ոսկիի գումար մը ունի իր տունը, գիշերը կը յարձակին 20-30 հոգիով, լաւ մը կողոպտելէ և չորս հոգի ալ ծանր կերպով վիրաւորելէ ետքը կը ձգեն կը փախչին: Նոյնպէս Բլանայի գիւղերէն մէկուն յունական եկեղեցին կը կողոպտեն և կը պղծեն:

Սիւրմէնէի յոյն գիւղացիներէն երկու այր, երկու կին հարսնիք կ'երթան հեռաւոր գիւղ մը, կ'անցնին օրեր, չեն դառնար, վերջապէս իրենց ազգականները կոտիպւին երթալ հարցնել հարսնիքի գիւղը, ուր իրենց իմաց կը տրուի թէ անոնք շատոնց մեկնած են գիւղէն: Վերելի թէ ասոնք ալ երկու կիւմիշխանեցի հայ տղոց բախտին հանգապած են:

Ապրիլի սկիզբները իտալացի մը, Միքէլիալօ, կ'երթայ պտոյտի քաղաքէն կէս ժամ հեռու Տէյրմէն-տէրէսի կոչւած տեղը: Արտի մը քովէն անցած ժամանակ, պատատահամար կը հազայ. արտին տէրը կնոջը հետ կաշխատէր հոն. իսկոյն կինը ամուսնին կ'իմացնէ թէ՛ կեանքը իրեն խօսք նետեց. այս խօսքին վրայ ամուսինը շուտ մը ձեռքի բահովը կը յարձակի միամիտ ու անպաշտպան իտալացիին վրայ և արիւնլայ կ'ընէ զայն. երբ իտալացի մը հազալու համարձակութիւն, ազատութիւն չունի, ի՞նչ կրնայ ըլլալ հայուն վիճակը:

Թիւրքերու յաղթութեան ձայները Տրապիզոնի թիւրք ժողովրդի կրօնասիրական զգացումները այնքան վառած է, որ 220-ի չափ կամաւորներու խումբ մը կը հաւաքուի, մինչդեռ սկիզբները, երբ դեռ իրենց վիճակը անորոշ էր, շատ դժգո՛հ և յուսահատ զինւորութեան

կ'երթային և ոմանք նոյն իսկ կը փախէին. ի՞նչ խել-
ճալի հայրենասիրութիւն. այս կամաւորները իրենց մեկ-
նելու օրեր երբ անյաջողութեան ձայներ կը լսեն, այն-
քան կը լքեն, որ մէկ երկուքը խելագարեցան և մէկ
երկուքն ալ փախչել փորձեցին: Վերջերս մեծ եռան-
դով նորէն սկսած են հաւաքել ժողովրդեան քով մը-
նացած ձիերն ալ, ի հարկին բռնութեամբ Պոլսէն
եկած հեռագրով մըն ալ կ'արգիլէի 20-40 տարեկան
թիւրքերուն՝ իրենց բնակավայրէն հեռանալը: Մօտերս
պետական նաւ մը մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք
կը փոխադրէ Տրապիզոն, ներս խրկելու համար. ուրիշ
նաւ մըն ալ նոյնքան տարած է Սամսոն և կ'ըսեն թէ՝
երրորդ մըն ալ պիտի գայ Տրապիզոն և շրջակաները
զէնք բաշխելու համար: Վրսեն թէ տեղական հին
մարտիկները պիտի նորոգուին. բայց որոնք դէմ այս
ամէն պատրաստութիւնը. յայտնի չէ:

Ռամազան պայրամին ատեն կառավարութեան իրրե
թիւրք յեղափոխական ձերբակալած Էվգաֆի Ա. հաշ-
ւակալը, հարցաքննիչ դատաւորը և երիտասարդ սօֆ-
տա մը տակաւին բանտը կը մնան:

Այլ առակ լուարուք:

Անցեալները Տրապիզոնի մէջ, խումբ մը հայ կիներ
ծայրայեղ անօթութեան ու թշուառութեան մատնած՝
կը դիմեն հետեւալ սրտակեղեք միջոցին. երբ վալին
պաշտօնատան մը մէջ նստած կը դիտէր բոլորտիքը,
անոր դիմաց կը նստին և կըսկսին կղմնար կրծել, որ-
պէս զի գոնէ ատով կարողանան անոր գուլթը շարժել
և իրենցմէ յափշտակածի փոխարէն պատառ մը հաց
կորզել աւազակ կառավարութենէն:

Մեր հարուստները թող խորհին իրենց հայրենա-
սիրութեան կոչում չենք ըներ. գիտենք որ չունին:
Յիշեն թող, որ Բախտը իր ելեւէջն ունի:

ՏԱԳՆԱԴՐԸ ԶԱՐԴԻՆԱԿԻՈՒՄ Է

Ձմեռադար նրատարակեց, բայց դեռ մնում է մի հարց, որ
անհամեմատ աւելի բարդ ու կնճառ է՝ խաղաղութեան դաշինքի
հարցը: Միեծամիծ արգելքներ են դրում այդ հարցի առջին: Սու-
թանը ուզում է իր «հերոսական» յաղթութիւնների (չորսը մէկի
դէմ) լիակատար արդիւնքը վայելել. ի շարք այլ պահանջների նա
դնում է թէսալիայի գրաւումը: Եւրոպայի ընդդիմանում է, չափա-
զանց գոնելով այդ պահանջները: Բաղադրակութեան վերջնական
մասնակցութիւնը կը լինէր, եթէ այդ քայլը եւս թոյլ տրւէր հայաս-
տանի ղեկավարներին: Ամեն վեճ սկզբունք, որ վաղուց ի վեր շարու-
նակ արհեստագործութիւններով ձեռք է բերել եւրոպական դէմօքրա-
տիան, կը մնար անարգւած, ոտնատակ, ծաղր ու հեգնութիւն...
Այդ է պատճառը, որ Թիւրքիայի պահանջները թէսալիայի վերա-
բերմամբ բողոքի ցնցում յարուցին նոյն իսկ յետադէմների բանա-
կում: Մի երկիր, որ արդէն կորցրել է Թիւրքիան, ընդմիջում է
կորցրել, դա նոյն իսկ պաշտօնական Եւրոպայի վաղեմի որդուն
է: Յետ տալ Սուլթանին թէսալիան, որն ամփոփում է իր մէջ տաս-
նեակ տարիների կուլուրդական աշխատանքը, ասել է՝ յետ մղել
քաղաքակրթութեան ամիւր նորից դէպի բարբարոսութիւն: Բողո-
քնց միաբերան մամուլը, բողոքեց եւ պաշտօնական Եւրոպան:

Խաղաղութեան հարցին մեծ խոչընդոտ է յայտնուում սուլթանի մի
այլ պահանջը՝ դաշնագրութիւնների խնդրը (կապիտուլացիոն): Այդ
բառով հասկացում են այն արտօնութիւնները, որ վայելում են օ-
տարահապառակները օսմաննան հողի վրայ: Յայտնի է, որ Ղուրանը
քաղաքացիական իրաւունքներից զրկում է օտարականներին: Սակայն
մօտաւորապէս երեք դար առաջ այդ իրաւունքները ձեռք բերին
հերթով՝ նախ Փրանսան, ապա ուրիշ տէրութիւնները, եւ այսօր ա-
մեն մի օտարահապառակ Թիւրքիայում ենթարկւում է իր երկրի օ-
րէնքներին: 1830 թ. Փրանսիայի եւ Անգլիայի միջեւ շօնջնում
ստորագրած մի պայմանագրի համաձայն (ուր հաստատեցին Յու-
նաստանի անկախութեան հիմունքները) Յունաստանը եւս դաշնա-
գրութիւն հաստատեց Թիւրքիայի հետ, որով Թիւրքիայից յայն

հպատակների համար նոյն իրաւունքներն էին սահմանուում, ինչ որ
վայելում էին միւսները: Ահա այդ իրաւունքներից է, որ Թիւրք կա-
ռավարութիւնը ձգտում է զրկել յունահապառակներին: Եւրոպայի
կտրուկ մեծում է: Սակայն ի՞նչ ենք տեսնում: Եւրոպայի այդ
խիստ մեծողական ընթացքի դիմաց՝ Արդիւ-Համիդը, որ չափից
դուրս լքացել է իր յաղթանակով, յամառութեամբ պնդում է իր
ասածի վրայ, եւ նրան միշտ եռանդուն աջակից է հանդիսանում՝
իր արժանաւոր ընկեր Վիլհելմ Ա-ը:

Սուլթանի ձգտումը պարզ է. նա ամէն տեսակ խոչընդոտներ է
դնում խաղաղութեան շուտափոյթ լուծման, որպէսզի նորից պա-
տեն թուէին շարունակէ իր յաղթական ընթացքը եւ պարզէ Օս-
մանեան դրօշակը Յունաստանի մայրաքաղաքում: Նա պատրաստ է
բերում ինչ որ երեսակայական արգելքներ, որոնք իր թէ՛ անկախ
են իրենից, բայց իրօք ինքն է յարուցանում: Նա առաջ է բերում
մուսուլման ամբողջի ծայրայեղ զայրոյթը եւ խուժութիւնը այն դէպ-
քում, երբ սուլթանական յաղթութիւնները ըստ արժանւոյն չեն
վարձատրւի: Նա մեծ վիզերին ներշնչում է հետեւեալ բաները, որ
վերջինս յայտարարում է բարձրաձայն ի լուր Եւրոպայի (հեռագիր
«Մտանդարտից»): «Տէր, իսլամը, որ այսօր փառաբանում ու իշն-
կարկում է իր մեծ ու յաղթական խաղաղութիւնը, խորապէս պիտի յուզ-
ւի, եթէ Թալիֆը զիջանէ եւրոպական պետութիւններին, որոնք մեր
թշնամիներն են, մեր հայրենիքը կործանել ձգտողները: Ուրեմն, ա-
ղաչում եմ Ձերը Մեծութեան յիտ պահել թէսալիան: Եթէ անէք
այդ, անցեալ մեծ սուլթանների հինաւուրց փառքը նորից կեանք
կառնէ: Ձեր պանծալի իշխանութեան ժամանակ շատ տարբեր
խնդիրներ յարուցեցին, ուր Եւրոպայի քանիցս ձգտեց ճնշում գործ
դնել Ձեր վրայ, բայց դուք երբեք թող չուրիք, որ հրամայեն Ձեզ.
այդպէս էք հայեական հարցում եւ ուրիշ դէպքերում: Արդիւնքն
այն եղաւ, որ դուք յաղթեցիք: Հաճեցէք, Տէր, ի նկատի առնել այդ
օրինակները եւ թէսալիայի խնդրում, իսկ եթէ Ձերը Մեծութիւնը
չհամաձայնի իմ հայեացքների հետ, այն ժամանակ խնդրում եմ
ընդունել իմ հրաժարականը»:

Ահա խաղը: Այդպէս է միշտ ձգտել Համիդ աղուէսը թող փչել
Եւրոպայի աչքին եւ իր շար դիտաւորութիւնները առաջ տանել:
Նոյն խաղն է դա--քիչ տարբերութեամբ--ինչ որ նա խաղում էր
«Հայոց քէֆօրմներէ» հետ:

Բայց Եւրոպայի եւս կատակ չի անում: Անգլիան սպանում է,
Ռուսաստանը նոյնպէս: Վերջինս մանաւանդ խիստ շարացած է,
տեսնելով, թէ ինչպէս օր աւուր անում է Գերմանական ազդեցու-
թիւնը Եւրոպա-Քէօզլում: Վիլհելմի դափնիները ցարին հանգիստ
չեն տալիս: Գերմանիայի անկախ ընթացքը նկատում է Պետեր-
բուրգում իրքեւ հակառակ եւրոպական համաձայնութեան եւ ուղ-
ղումը մասնաւորապէս Ռուսիայի դէմ:

Վիլհելմը ձգնում է դուրս մղել Յուրին Մեծ-Ոճրագործի խորհր-
դատի դերից եւ ինքը բռնել նրա տեղը: Ծգնաժամը չի միղմանում:
Օր աւուր լարւում են յարաբերութիւնները եւ անհրաժեշտաբար
առաջնորդում են մեզ դէպի աւելի անհղ փոթորիկներ: Պատերազ-
մի նորոգելը հաւանական է թուում: Սուլթանը յենւած Վիլհելմի ա-
շակցութեան վրայ, պիտի միշտ կրկնէ իր պահանջները, պատճառ
բերելով իսլամի խրտիւլակը, իսկ միւս կողմից Յունաստանը երբեք
գոհացում չպիտի տայ նրան: Ոչ դաշնագրութեան խնդիրը, ոչ ուր
սահմանագծի հաստատութիւնը, ոչ էլ այն անագին դրամական
տուգանքը, որ Թիւրքիան պահանջում է, ոչ մէկը դրանցից Յու-
նաստանը չպիտի ընդունի: Նա ոչ ցանկութիւն, ոչ էլ հնար ունի:
Թէսալիան աւերեց, քաշիքօզուկ զօրքերը մի քանի շաբաթների մէջ
անապատ դարձրին չէն քաղաքներն ու գիւղերը: Տանեակ հազա-
րաւոր զիւղական ազգաբնակչութիւնը կորցրեց ընդ երկար իր ապ-
րուտի միջոցները եւ հարկ վճարելու կարողութիւնը. ո՞վ պիտի
ապահովի նրան մի ամբողջ տարով, եթէ հունձքի ժամանակն անց-
նի, եթէ սուլթանական զօրքերը յամառաբար նստեն Թեսալիայում:
Հարկաւ այդ բոլորը բարդում է խեղճ փողրիկ կառավարութեան
վզին:

Յունաստանը չի կարող հաշտել նաեւ «նոր սահմանագիծ» հաս-
տատելու մտքի հետ, քանի որ այնուհետեւ նա ստիպւած կը լինի
երկրի ապահովութեան համար իր ուժերից վեր անագին զօրք պա-
հել Թէսալիայում, որովհետեւ նոր արեւելեական սահմանները կը
հեշտացնեն թիւրք զինուորների պարբերական արշաւանքները: Յու-
նաստանը անպայման կը հակառակէ նաեւ (կապիտուլացիոնի)
դաշնագրութեան վերացման, քանի որ դրանից յետոյ յոյն հապ-
տակները թիւրք կամայական դատաւարութեան առջեւ կատարելա-
պէս անպաշտպան ու անապահով կը մնան:

Յունաստանը յետ կը մղէ ուրեմն սուլթանի գլխաւոր պահանջ-
ները, թերեւս աննշան գիշումներով:

Խիստ պահանջներին նոյնքան խիստ մեծում: Հետեւաւոր...
Հետեւաւոր այն կը լինի, որ Թիւրքիան նորից կը նետուի պատե-
րագմի դաշտը, բայց այս անգամ թիւրեւս միայն փողրիկ Յունաս-
տանին չզօտի իր դիմաց:

Թ Ռ Ո Ւ Յ Ի Կ Թ Ե Ր Թ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԵԱՆ

№ 2

№ 2

12/24 Ապ. 97

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿՍՆԻ

12/24 Ապ. 97

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՕՄԻՏԵԻ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ՊԱՅԹԱՄ Է

Սպասած անխուսափելի փոթորիկը պայթած է: Յու- նաստան կը պատերազմի կմախք դարձած տաճիկ կա- ռավարութեան դէմ: Կրեւէն պիտի ազատուի, անոր հետ գուցէ և շատ տեղեր: Սուլթանը կորսնցուցած է ինքզինքը: Ամբողջ լուսաւոր մարդկութիւնը ցնծութեամբ կը ծափահարէ յունական այս մեծ քայլը: Թող անարգ բռնապետները որչափ ալ ուզեն ատամները կրճտեն:

Փոթորիկը պայթած է: Պալքանեան ազգերը մեծ պատրաստութեան մէջ են, երիտասարդ Թիւրքիան հսկայ քայլերով առաջ կ'երթայ: Եւրոպական բռնա- պետները սարսափահար կը նային կատարած դառն իրականութեան վրայ: Տիւրքիային արջը իր մահաբեր կոպիտ թաթը վերցուցած կըսպասէ իջեցնել մէկու գըլ- խին: Վայ այդ հարւածն ուտողին . . .

Իսկ դուն ի՞նչ կը խորհիս հայ ժողովուրդ: Միթէ այդ աւետաբեր ձայնը միշտ հեռու պիտի հնչէ քու ականջին: Եթէ դու այդպէս մտածես, գերեզմանն է քու բաժինը: Գուցէ և դու ընկնես Տիւրքիային արջի մահացու հարուածի տակ՝ եթէ չձգնիս առաջն առնել:

Ի՞նչ կ'ընէ վասպուրականը . . . ձեռներ ծալած, դողահար, լեղապատառ՝ կըսպասէ հաւոր բոլակին: Ամթի քեզ, նախատինք քեզ . . . հայութեան մեծ օրրանը այսպէս անտարբեր մնայ, այստեսակ ճակատագրական ըրպէներու մէջ: Օրինակ վերցնենք յոյներէն, կիները զէնք վերցուցած են և հարուստները միլիոններ նուիրած . . . իսկ մեր հարուստները, ախ այդ անամօթ ջհուտները: Թող մօտիկ ապագան վճռէ այդ ստոր մարդկանց ճա- կատագիրը . . . Մենք անվհատ կը շարունակենք մեր գործը . . .

Մենք չենք կրնար հեռու մնալ երևան եկած փո- թորիկներէն, Չին-ճարնական պատերազմ չէ այդ, իզուր ինքնախաբուծեան չգիմենք:

Ալ հերիք է մեր մեռելային խոհեմութիւնը, ալ հերիք մեր քարացած անտարբերութիւնը, ամօթ մեզ եթէ մէկ վայրկեան ալ սպասենք:

Գուցէ և առարկողներ ըլլան թէ՛ ի՞նչ ընենք . . . ամօթ և այդ հարցում ընողին: Խեղցին ո՞ր օրուան համար կը պահէ իր հանձարը, ուսեալը՝ իր գիտու- թիւնը, կարիճը՝ իր քաջութիւնը, արիւնը, հարուստը՝ իր դրամը, ամբօխը՝ իր եռանդը, ոգևորութիւնը, համակ- րանքը: Ու այս ամէնը այժմ՝ կամ երբեք:

Բաւական է, սթափուինք վերջապէս, ասպարէզ իջնենք իրրեւ ճշմարիտ հայ, հասկնանք մի տարաբանտ հայ- րենիքի ներկայ պահանջները, գործենք անձնիրաբար: Մեր խաղաղ կեանքը վաղուց վոգոփուած է:

Մահն է թագաւորող մեր չորս կողմը, հաշտուինք

անոր հետ և ոչ թէ ստոր միջոցներու դիմենք: սիրենք մեռնիլ, բայց պատուաւոր, մարդու վայել մահով . . .

Յառաջ վասպուրականի եղբայրներ, յառաջ . . . Հայրենիքը ծանր ճգնաժամի մէջ է, փոթորիկը շուտով կը պայթի և մեր գլխուն. քանի դեռ կանուխ է ձեռք ձեռքի տանք և պատրաստուինք գալիք սարսափները գիմաւորելու:

Մ Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Խ Ն Դ Ի Ր Ը

Անցեալ անգամ մենք խոստացել էինք պարզել հայ հա- տարակութեան այն պատճառները, որ թոյլ չեն տալիս մեզ շուտով դրական պատասխան տալու Հնչակեան Վե- րակազմեալ Վարչութեան դիմումին՝ միութեան կամ հա- մերայիս գործունէութեան հին հարցի նկատմամբ: Ինչ քան, որ անհրաժեշտաբար պիտի ստիպէր մեզ խօսել Հնչակեան կուսակցութեան սէջ առաջ եկած պառակտումների և փոխադարձ մերկացումների մասին:

Մենք պատրաստուում էինք մեր խոստումը կատարելու, երբ պ. Ճանկիւլեանը վերջնական փափագ յայտնեց Լճու- դօնից գալ և անձամբ խօսել մեզ հետ այդ հարցի վերա- բերմամբ:

Այն համոզման լինելով, որ այդ տեսակ բարդ ու փա- փուկ խնդիրներ կարող են լաւ պարզել ու աւելի շուտ որոշ եզրակացութեան յանգել անձնական տեսակցութեան միջոցաւ, օգտուում ենք պ. Ճանկիւլեանի արած առաջար- կութիւնից և Եւրախութեամբ յետաձգում մեր խոստման կատարումը, յոյս տածելով, որ այդ ճանապարհով կարող կը լինենք համաձայնութեան գալ ու ընդմիջտ ազատել թէ մեզ և թէ հայ հասարակութիւնը վերոյիշեալ տխուր ու անախորժ հարցերով զբաղւելուց:

Պ Ա Տ Ա Ս Ի Ա Ն «Մ Ի Չ Ա Ն Ի Ն»

Ուժեղի առաջ միշտ թոյլն է մեղաւոր:

Աւերել երկիրը, կոտորել խաղաղ բնակիչներին, թշառու- թեան մասնեկ կենդանի մնացածներին, ապա մեղքը դար- ձեալ արիւնաքամ զոհի վրայ ձգել, նրա խոնարհած գլխին «հայրական» յորդորներ կարդալ, նրան ապերախտութեան մէջ մեղադրել . . . այս բոլորը սուլթանի սովորական ծաղրաբանութիւններն են, որին մենք վաղուց ենք ընտե- լացել:

Սակայն ցաւելով տեսնում ենք, որ այդ «հայրական» յորդորները կարգաւու տենչով վարակւել են նաեւ «երիտա սարդ Թիւրքիայի» ներկայացուցիչները: Դրանց գործունէ- ութեան եղանակը թէև մենք սխալ, անբաւարար ենք գտել, սակայն միշտ իրաւունք ենք համարել մեզ սպասել դրանցից արդարադատ վերաբերումն զէպի իրականու- թիւնը: Իսկ այժմ մեզ մնում է միայն բացականչել՝ «Եւ- դու՞, Բրուտոս . . .

Բանն այն է, որ ապրիլ ամսին Հայդէլբերգ գումարւած հայ ուսանողական ժողովը մի համակրական հեռագիր է ուղարկել, իրր թէ ամբողջ հայութեան կողմից, Աթէնքի համալսարանի ուսանողներին: Այդ հեռագրի առթիւ «Մի- ղան»-ը Յունաստանի շարժումը աւազակային անւանելուց

յետոյ, զարմացմամբ ու սրտնեղութեամբ հարցնում է «հայ յեղափոխական կոմիտէին», թէ ճիշտ է, որ իրենց հայրենակիցները այդ տեսակ ոճրային զգացման մասնակից են եղել:

Նախ մեզ զարմացնում է, որ «Միզան»-ի վարիչները լաւ գիտենալով մեր ուղղութիւնը եւ մի կողմը թողնելով թէ «Դրօշակի»-ի եւ թէ արտասահմանի միւս հայ թերթերի մէջ երեւան եկած բազմաթիւ յօդածները, որոնք ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն են մաղթում Յունաստանին, իր հերոսական քայլի համար,— մեղանից բացատրութիւն են պահանջում մի հեռագրի առթիւ:

Ձեռքի տակ չունենալով վերոյիշեալ հեռագիրը, չենք կարող հաստատապէս ասել, թէ ում անունից է եղել նա ուղարկւած՝ ուսանողութեան, թէ ամբողջ հայութեան: Հարկ էլ չենք համարում ստուգել այդ բանը, քանի որ կարելի էր այն չէ, թէ ում անունից է ուղարկւած. եւ բոլորովին նոր բան չէ, որ ուսանողները այդ ոգով հեռագրեր են ուղարկում Ռ՝ւմ համար է գաղտնիք, որ Յունաստանի անձնագրո՞քայլին համակրանքով են վերաբերում ոչ միայն հայ, այլ եւ օտար ուսանողները. ո՛չ միայն հայ ազգը, այլ եւ նրա հետ՝ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը: Ուրիշ տեսակ էլ չի կարող լինել, քանի որ բոլորն էլ համոզւած են, որ տաճիկ կառավարութեան պարտութեամբ միայն նրա հպատակ ժողովուրդները՝ թէ հայ եւ թէ միւսիւման հնարաւորութիւն կունենան բռնակալութեան դարեւոր կապանքները խորտակելու: Նորութիւն է միայն «Միզանի» բռնած դիրքը, որով նա կարծես ուղում է լսել մեր բերանից «Այո՛» խօսքը՝ մեզ («հայրենիքի») զաւաճան անւանելու եւ մեր գլխին «հայրենասիրական» յորդորներ կարգալու համար:

Այո՛, պատասխանում ենք «Միզանի» խմբագիրներին. հայ ժողովուրդը ուրիշ զգացմունք չի կարող տածել դէպի յոյն ժողովուրդի գերմարդկային ճիգերը՝ օգնութեան հասնելու սուլթանի շնորհի տակ հեծող կրետացի իր եղբայրակիցներին, բացի այն զգացումից, որ դուք ոճրային էք համարում Արձաիկեցի՝ Բուրնի ձեր շանթերը, բայց այնքան միամիտ մի՛ լինէք եւ մի՛ պահանջէք հայ ազգից, որ նա ջանքեր թափի պահպանելու մի պետութեան ամբողջութիւնը, որը դժոխք է իր բոլոր հպատակների համար. որ նա սեւ ու սուգ հագնի, երբ իր արիւն ծծողը պարտութիւն է կրում եւ որ նա երախտագիտական համեոյքներ դրոշմի իր դահիճների ձեռքին, որի վրայ դեռ չի չորացել իր զուլակների ամբիժ արիւնը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Թէ՛հրանէն կը գրեն L'Arménie-ին.—

«Գիտէք, որ ես Հայ չեմ. իմ Ամերիկացի ըլլալս հետեւ կը պահէ զիս ամեն կողմնակալութենէ: Է՛հ, ուրեմն. հաւատացէ՛ք, որ եթէ Հնչակեան կուսակցութիւնը գրեթէ զրօ է Պարսկաստանի մէջ, Դրօշակեան կուսակցութիւնը խիստ զօրաւոր է, մանաւանդ պարսկա-թիւրք սահմանագիծին վրայ: Դրօշակեանները առիւծի պէս կը կռւին: Յաճախ տեսնւած է, որ 10-15 Դրօշակեաններ 5-600 քրդերու վրայ յարձակած ու քշած են: Այդ բարբարոսները Դրօշակեան հերոսներու չոչորթէն կը դողան:

Ն Ի Ի Ր Ա Տ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍՆԴՈՒԿԻ մէջ ստացւած են.

Եկ-ից 68 բուբլի, Ոսկան-ից (1000+2000+2000) = 5000 բուբլ., Բ-վից 220 բ, Այգ-ից 500 բ, Ախ-ից 71 բ, Աս-Նիզակից 581 բ. Լս 40 բ.

Խար-ից 506 բուբլի, Վլադ-ից 300 բ, Ռոս-ից 185 բ, Այգեստանից 100 բ.

ԽՍՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ մէջ ստացւած են.

Ռուսահա-Պուքրէշ՝ Ամպ խմբէն.

Ա. Պ. 5 Լս 2 ֆր, Գ. Ասլանեան 4 ֆր, Յ. Շաքարճեան 2 ֆր, Բ. Արմաղանեան 2 ֆր, Յ. Ճամուզ-ճեան 1 ֆր, Գ. Լաֆճեան 2 ֆր, Կ. Երիցեան 2 ֆր, Խ. Ղէմեան 2 ֆր, Մ. Գալստեան 1 ֆր, Գ. Է. 50 սանտ., Սթատէքէր 3 ֆր.

Պապատաղէն՝ Յովհաննէս Աւետիք 4 ֆր.

Քրայովայէն՝ Ն. Մանգակունիի ձեռամբ՝ Պ. Նիկոլոսեան 2 ֆր, Աղբարիկ Պուրսացի 1 ֆր, Գ. Թաւուզ-ճեան 2 ֆր, Յ. Պետրոսեան 1 ֆր, Խ. Նալպանտեան 1 ֆր, Յ. Շահմուրատեան 2 ֆր, Ա. Մաթոսեան 2 ֆր, Ս. Վարդանեան 2 ֆր, Պ. Փ. 3 ֆր.

Գերմանիա.— «Անունովից» 9 ֆր, Մի ռմ 20 ֆր.

Զւիցերիա-Ժնև՝ Գ. 20 ֆր: Բազէլ՝ Արտ. Վրդ. 5 ֆր. Ֆրանսա.— Մոնթպան Ն. Կ-ից 20 ֆր., Լիօն՝ Միլո-թիւն 5 ֆր.

Բուլղարիա. Պալլէք Պ. Քիւրք-ից 2 ֆր.— Տըրնօ-վօ—Գր. Սարգս. 10 ֆր.

Ամերիկա՝ Նիւ-Եորք՝ Կ. Ֆ-ից 2 դօլար.

ՎիճԱՊ քաղ. կեդ. կօմ. սնդ. ստացւած են.

Մատանի 10 օսմ. ոսկի, Զիթապտուշ 56 դ՛հ, Սեբաստացի Եղիա 5 դ՛հ, Կախաղան 17 դ՛հ, Զայն 10 դ՛հ, Մատթէոս 10 դ՛հ. Թուղթ 6 ֆրանս. ոսկի.

Գ. քաղաքի կեդր. կօմիտէն՝

Ք. 10 օսմ. ոսկի, Գ. Բերդաքաղաքէն՝ Կայծողիկ 5 օսմ. ոսկի, Բարիլօն 10 ոսկի Շանթի ձեռքով:

Օձ քաղաքի կօմիտէն՝ Բլուրէ Հետեակ խ. 12 մէճիտ:

ՎՐԷԺ կեդ. կօմ. սնդ. մէջ ստացւած են Պ. Նի խ. քաղաքից Ս-ի միջոցաւ.

Եղբ. Մարգ.՝ 60 զոան, Դ. Գիւղից 70 զո, Զ. Մ. 16 զո, Երեկոյթից 30 զո, Շ. Վ. Յ. 15 զո, Յ. Յ. 7 զո, Զոհրաբ, Տաթթա, Կ. Փ. 8-ական զո, Բաբա 6 զո, Գ. Գ. 7 զո, Բ. Մ., Դ. Մ. Յ. 12-ական զո, Խ. Գ., Ա. Ա., Ն. Ս., Պ. Ս., Մ. Մ., Գ. Մ., Մ. Տ-Գ., Յ. Յ., Ս. Ի., Լ. Հ., Պ. Ս., Ս. Ղ., Ա. Գ., Ս. Տ. Ս., Ա. Փ., Մ. Կ., Թ. Մ., Բ. Մ. 5-ական զոան, Թ. Զ., Պ. Գ., Ս Մ. 6-ական զո, Խ. Մ. Մ., Խ. Մ., Հ. Մ., Օ. Գ., Ս. Յ., Տ. Վ., Ճլուզ, Մ. Մ., Մ. Յովհ., Ա. Ա. 10-ական զո, Ռմ 20 զո. Օ. Կ. 90 զո, Օ. Հ. 60 զո, Ս. ք՛հ. Յ., Գ. Կ., Ս. Թ., Խակ 10-ական զո, Համբարձում 5 զո, Տ. Խ., Խ. Գ., Թ. Զ., Մ. Յ., Ս. Թ., Զ.Գ., Գ. Ծ., Պ. Խ., Գ. Հ., Ա. Գ., Դ. Գ., Վ. Պ., Հ. Ա., Ս. Յ., 2. Ս. 4-ական զո, Ի. Թ., Կ. Յ., Ս. Խ., Ղ. Գ., Մ. Յ., Ե. Յ., Ռ. Յ., Դ. Հ., Հ. Մ., Բ. Խ., Կ. Հ., Վ. Մ., Թ. Հ., Օ. Ա., Մ. Խ., Ս. Զ., Յ. Կ. 3-ական զո, Յ. Ա., Ս. Յ., Աւօ-Զաքո, Ս. Ս., Ե. Ա., Ե. Բ., Ղ. Յ., Մ. Յ., Մ. Տ., Մ. Ե., Մ. Ս., Կ. Տ., Ս. Խ., Բ. Ս., Խ. Օ., Ս. Խ., Մ. Խ., Ա. Գ., Յ. Խ. 2-ական զո, Յ. Զ. 5 զո, Պ. Ա. 8 զո, Ս. Գ 1 զո. Յովհ. 6 զո.

Ցուղակերտից 100 ր, Հանտամենտ 50 ր, Սանայ 50 ր, Մի Ոմն 50 ր, Բէգ-Օղլի 30 ր, Ծերուկից 30 ր, Ցուղակից 25 ր, Լոյսից 20 ր, Էքինչից 20 ր, Սիմոնից 20 ր, Տէպօից 20 ր, Յուշարար 10 ր, Ոմնից 10 ր, Ասլան-Բալասի 5 ր, Գողթնեցի 5 ր, Շուշանիկից 5 ր, Մանէշից 2 ր, Մի խումբ տիկիններից մի ամբողջական ատորձանակ, Հիւսիսային Բեռնից 3,000 ղուան:

ՑԱՊԱՐ քաղ. կեդ. կոմիտէի սնդ. մէջ ստացւած են. Վարսապիւրայից՝ Պէտ 1 օսմ. ոսկի, Գաղթապայրից՝ Առիւծ 5 րուբլի, Կարապետ 5 ր., Վահան 10 ր., — Բար գիւղի Առիւծ խումբէն 45 ր., Ակոռի գիւղի Փայլակ խումբէն 5 ր., Չիթենի գիւղից՝ Արեգակ 5 ր., Դուռ 2 ր., Սուրեն 10 ր., Երուանդ 10 ր., Յովսէփ 10 ր., Ասլան 5 ր., Լուսինի 10 ր., Ա. Վահան 25 ր, ՄՅ 523 Հալալ-Վատեից 90 ր., Սարգիս 50 ր., Գրիգոր 10 ր., Սիրական 5 ր., Արմէն 1 ր., Գ. Մ. 20 ր, Ար. Զ. Վարդ 1 ր, Բաջ 3 ր, Երջանիկ 15 ր.

Հարւած կօմ. 15 դհ, Վրէժ կօմ. 70 դհ, Բարկէն-Սիւնի շրջ. 55 դհ, Զրվէժ շրջ. 27 դհ, Գեղջուկ շրջ. 40 դհ, Մամիկոնեան շրջ. 30 դհ, Փոթորիկ շրջ. 40 դհ, Սուլիջ շրջ. 110 դհ, Ռուսթ 25 դհ.

Հովարար գիւղից՝ Ոսկի 5 ր., Կրակ 5 ր., Աստղիկ 5 ր., Գետ 1 ր. — Արծաթ ջրից՝ Արծաթ 10 ր., Խաչօ 3 ր. — Գետեղեղեցից՝ Առաքել 3 ր.

Սև հող գիւղից՝ — Փայտ 10 ր, Արցունք 3 ր, Կրակ 5 ր, Ասեղ 1 ր, Բարսոֆ 10 ր, Սոխ 5 ր, Զափա 6 ր, Ամբարիշտ 5 ր, Աւաղ 3 ր, Գիգօ 10 ր, Զուրիկ 1 ր, Պառաւ 5 ր, Պողպատ 1½ ր, Մանուշակ 3 ր, Վառօթ 5 ր, Հող 10 ր, Մկրատ 3 ր.

Գետեղը. — Յակոբ 5 ր, Սև քաղաքի Ծակ Միրուբից 50 ր.

Հարւած կօմիտէից 15 դահեկան, Վրէժ կօմիտէից 70 դհ, Զրվէժ ջրանակ 20 դհ, Նորածին ջրանակ 20 դհ, Բարկէն-Սիւնի ջրանակ 47½ դհ, Ռուսթ ջրանակ 25 դհ.

ՆԱԽԱՅԱՆԳԻՍՑ-ի կօմիտէի սնդ. մէջ ստացւած են Գաղթապայր-Կարմիր գիւղից Արսէնի միջոցաւ.

Յովհաննէս 15 ր, Կարապետ 5 ր, Աբրահամ 1 ր, Յակոբ 10 ր, Աւետիս 7½ ր, Աղամ 1 ր, Գալուստ 6 ր, Յարութիւն 6 ր, Կարապետ 5 ր, Սողոմոն 2 ր, Առաքել 1 ր, Ղազար 3 ր, Գէորգ 10 ր, Յակոբ 10 ր, Միսաք 5 ր, Յարութիւն 2 ր, Սարգիս 1 ր, Մկրտիչ 1 ր, Մէլիք-Սարգիս 1 ր, Մարկոս 4 ր, Պետրոս 1 ր, Սարգիս 6 ր, Նահապետ 6 ր, Օհանէս 10 ր, Համբարձում 7 ր, Մկրտիչ 5 ր, Յովհաննէս 10 ր, Թօփ 20 ր, Մարտին 25 ր, Ալէքսանդր 12 ր, Յակոբ 5 ր, Պաղտիկ 1 ր, Եղբայր խմբից 35 ր. 2 կոպէկ, Ասլան Գայլ, Վագր, Վիշապ, Աբրահամ, Առաքել, Եղիա, Գալուստ 5-ական ր, Պանդուխտ, Կարապետ 3-ական ր, Լեոն, Արզուման և Յարութիւն 10-ական ր, Արսէն 15 ր, Ճառագայթից 5 ր.

Սև-հողերից — Հայկի 15 րուբլի, Դաշոյն 5 ր, Արեթ 2 ր, Վարդան 25 ր, Տուն 3 ր, Բար 3 ր, Մարթին 5 ր, Աջրայիլ 3 ր, Մոմ 10 ր, Մեղու 10 ր, Դանակ 5 ր, Մահ 10 ր, Անձրե 10 ր, Յաւակ 3 ր, Աշոտ 10 ր, Նիզակ 25 ր, Արտաշէս 2 ր, Դժոխք 5 ր.

Գաղթապայր. — Սլուկ-Միհր-Զաւէն 15 ր, Շաւարշ 25 ր, Խնձորիկ, Գետեղեղ, Ծաղկաձոր, Հովարար և Հովասուն գիւղերից՝ Հրանդ 20 ր, Արեթնաքով 20 ր,

Հայկ 5 ր, Եղիա 15 ր, Սէր 20 ր, Սիրտ 20 ր, Արշակ 10 ր, Օհանէս 10 ր, Յարութիւն 10 ր, Համբարձում 6 ր, Վահան 20 ր, Սարգիս 5 ր, Մինաս 1 ր, Գալուստ 2 ր, Սարգիս 13 ր, Աւետիս 3 ր, Մելիքով 10 Լեոն 5 ր, Ա. Ե. 5 ր, Կարապետ 10 ր.

ՈՍԿԵՅԱՆՔ-ի սնդուկում ստացւած են.

Անդրանիկ խ. 40 ղը, Բամիլ խ. 40 ղը, Ագցան խ. 40 ղը, Գեղ Զ. Հ. Աթոռից 40 ղը, Թութակի ձեռք. հանգանակած 120 ղը.

ՎԱՌՆԱՅԻ կօմիտէի սնդուկի մէջ ստացւած են.

Աշոտ 5 նապօլէօն, Յոյս 5 նապօլէօն, Ա. Բ. 5 նապօլէօն, Փայլակ 5 նապօլէօն, Հայկ 5 նապօլէօն, Հաւաթ 8 նապօլէօն, Յամառ 2 նապօլէօն, Հ. Ս. 2 նապօլէօն, Էլպէկեան 5 լև Մ. Գ. 10 լև, Խ. Յարութիւնեան 10 լև, Մ. Մահմետեան 4 լև 20 ս., Գ. Հայդուկների խմբէն Շ. Շ. 1 լև, Ս 2 լև, Արծրունեաց խմբէն Ա 1 լև Ա. 1 լև, Օ. Պղ 1 լև, Լուսին, Յասմիկ, Հայկ Մ, Կ. Կ. 2-ական լև, Աշտարակ, Դաւիթ, Դանիէլ 1-ական լև, Թոխ խմբէն Տ. Յակոբեան, Ար. Թերզեան, Ա. Մանուկեան Տ. Յակոբեան 1-ական լև, Ռուսթ. խ. Առիւծ 2 լև, Գայլ 1 լև, Լուսին, Յասմիկ, Ս. Պողոսեան 2-ական լև, Փետուրիւ-էն Ա, Ասլանեան, Ս. Փափազեան, Ս. Ղազարեան 1-ական լև:

Տօպրիչ քաղաքէն.

Պ. Լալեան 40 լև, Գ. Յովհաննիսեան 60 լև, Խ. Գէորգեան, Մ. Գէորգեան, Ե. Ռ., Ի. Յարութիւնեան, Բ. Ուզուն Պողոսեան, Կ. Մարտիրոսեան 20-ական լև, Տ. Ա. քահանայ 20 լև 60 սանտ., Մ. Պողոսեան 5 լև, Մ. Յ. Կ. Պող. 15 լև, Ն. Թոգանեան 40 լև, Ն. Գաբրիէլեան 70 լև, Յ. Գաբրիէլեան 60 լև, Ս. Մարտիրոսեան 30 լև Պ. Արապեան, Մ. Կարապետեան, Մ. Վարդանեան, Մ. Շնորհքեան 10-ական լև Մ. Վարդանեան 10 լև 30 սանտ., Յ. Մարտիրոսեան 10 լև 30 սանտ., Մ. Նիկողոսեան 25 լև, Ն. Թոգունեան 15 լև, Արագ խ. 12 լև, Մ. Կարապետեան 6 լև, Յ. Մուրադեան, Յ. Գորոշեան, Ն. Գաբրիէլեան 5-ական լև, Յ. Թոգունեան, Ա. Մելքոնեան 4-ական լև, Վ. Աղամեան, Խաչիկ 3-ական լև, Յ. Լալեան, Յ. Մելքոնեան, Ս. Եաչարեան, Ա. Գալուստեան, Ի. Մարթիք, Լ. Խաչարեան 2-ական լև, Ս Գէորգեան, Գ. Առաքելեան 30-ական լև, Մկրտիչ Եղը. Պուրգաղեան 5 լև 15 ս.

Պ. Պ. քաղաքէն՝

Արծիւ վասպուրականի, Կորիւն 30-ական լև, Կայծ, Հուր, Շանթ, Փայլակ, Սուր, Մ. Սարգսեան 20-ական լև, Ռուսթ 15 լև, Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Գասպարեան 6-ական լև, Լ. Մկրեան, Ղ. Օգաճեան, Հաճի պէյ, Թ. Սարգսեան 5-ական լև, Կարին, Արշալոյս, Սպեր, Վահան 4-ական լև, Կ. Դասպարեան, Ս. Գոյումճեան, Ս. Տէրմէնճեան 3-ական լև, Լ. Տէմիրճեան, Հրացան, Պ Տէրպէյեան, Յ Խուպիսիրեան, Մուրճ, Կրակ, Սուրեն, Վառօթ, Գնդակ. Ղ. Երամեան 2-ական լև, Յառաջդիմասէր, Գ. Աղամեան, Զեփիւռ, Վարդ, Տ. Նազարեան. Ս. Արթինեան, Փոթորիկ, Ա. Մեծատուրեան, Ա. Գրիգորեան, Գ. Մանուկեան, Մ. Աւետիսեան, Յ. Մարլեան, Նետ, Լոյս Ամբրիկացի, Հայի զաւակ, Արագած, Անի, Տալուրիկցի Մ. Պողոսեան 1-ական լև, Յ Որմնագիր 1 լև 20 սանտիմ, Մ. Շամիրեան 80 սանտիմ, Ա. Անտօնեան, Ա Սէֆէրեան, Ս Վարդանեան, Արաքս, Բիւրակն 50-ական ս, Արարատ 40 ս, Հայաստանի Կարապետ 1 լև:

Rédaction du **Droschak**, Genève (Suisse)